DE GESTOLEN BRIEF

Niets is voor de wijsheid fnuikender dan al te scherpzinnige slimheid.

Seneca

Op een winderige herfstavond in 18.. zat ik in gezelschap van mijn vriend C. Auguste Dupin in zijn bibliotheekje ofwel boekenkamer aan de achterkant van het huis te genieten van de dubbele luxe van meditatie en een meerschuimen pijp. Hij woonde in Parijs, rue Dunot 33, Faubourg Saint Germain. Minstens een uur lang hadden we een diepe stilte bewaard, terwijl we voor een toevallige waarnemer allebei intens verdiept zouden lijken in de rookkringetjes die de atmosfeer in de kamer benauwd maakten. Ik voor mij was echter in gedachten aan het doorborduren op bepaalde onderwerpen die eerder op de avond onze gespreksstof hadden gevormd. Ik bedoel de affaire van de rue Morgue en het mysterie van de moord op Marie Rogêt. Ik vond het dus wel toevallig dat toen net de deur van de kamer openging en onze oude kennis monsieur G-, de prefect van politie, binnenkwam.

We heetten hem hartelijk welkom, want de man was hoewel verachtelijk toch ook wel onderhoudend, en we hadden hem in geen jaren gezien. We hadden in het donker gezeten en Dupin stond nu op om een lamp aan te steken, maar deed het niet en ging weer zitten, toen G- zei dat hij was gekomen om ons te consulteren, of liever om de mening van mijn vriend te vragen over de een of andere officiële zaak die veel last had veroorzaakt.

'Als er nadenken aan te pas komt,' zei Dupin, toen hij ervan afzag de pit aan te steken, 'kunnen we het beter in het donker doen.'

'Dat is weer zo'n raar idee van u,' zei de prefect, die altijd alles

'raar' noemde wat buiten zijn begrip viel, en dus midden tussen een heel legioen van 'rarigheden' leefde.

'Heel goed,' zei Dupin, terwijl hij zijn bezoeker van een pijp voorzag en een luie stoel voor hem aanschoof.

'En wat is nu het probleem?' vroeg ik. 'Toch niets op het gebied van moord, hoop ik?'

'O nee, niets van dien aard. Het is echt een heel simpel geval, en ik twijfel er niet aan of we zullen het zelf wel klaarspelen, maar ik dacht dat Dupin wel graag de details ervan zou willen horen, omdat het zo buitengewoon *raar* is.'

'Simpel en raar,' zei Dupin.

'Och, dat nou ook weer niet bepaald. De zaak is dat we allemaal voor grote raadsels staan, omdat de affaire zo simpel is, maar we er toch geen raad mee weten.'

'Misschien blijft u wel in gebreke juist omdát het zo eenvoudig is,' zei mijn vriend.

'Wat praat u nu weer voor onzin!' antwoordde de prefect hartelijk lachend.

'Misschien is het mysterie een beetje té gewoon,' zei Dupin.

'O hemel, heb je ooit zoiets gehoord!'

'Een beetje té vanzelfsprekend.'

'Ha, ha, ha! Ha, ha, ha! Ho, ho, ho!' brulde onze bezoeker zeer geamuseerd. 'O, Dupin, ik lach me nog dood om u.'

'Maar wat is er nou eigenlijk aan de hand?' vroeg ik.

'Ik zal het jullie vertellen,' antwoordde de prefect, terwijl hij peinzend een lange, flinke trek nam en zich op zijn gemak in zijn stoel nestelde. 'Ik zal het jullie in het kort vertellen, maar voordat ik begin, waarschuw ik dat dit een zaak is die strikte geheimhouding vereist en dat ik vast en zeker mijn tegenwoordige positie zou verliezen als bekend werd dat ik het aan iemand had toevertrouwd.'

'Ga door,' zei ik.

'Of niet,' zei Dupin.

'Goed dan. Ik heb uit heel hoge kringen persoonlijk vernomen dat er een hoogst belangrijk document uit de koninklijke appartementen is ontvreemd. Het is bekend wie het heeft gestolen; daarover bestaat geen twijfel. Hij werd gezien toen hij

het deed. Ook is bekend dat het nog in zijn bezit is.'

'Hoe weet u dat?' vroeg Dupin.

'Dat hebben we duidelijk kunnen afleiden,' antwoordde de prefect, 'uit de aard van het document en uit het niet-verschijnen van bepaalde resultaten die onmiddellijk het gevolg zouden zijn als het *uit* het bezit van de dief zou raken. Dat wil zeggen: als hij het zou gebruiken zoals uiteindelijk zijn bedoeling moet zijn.'

'Verklaar u nader,' zei ik.

'Och, ik geloof dat ik wel mag zeggen dat het papier de bezitter een bepaalde macht in bepaalde kringen geeft waar zulke macht bijzonder waardevol is.' De prefect was dol op het taalgebruik van de diplomatie.

'Toch begrijp ik het nog niet helemaal,' zei Dupin.

'O nee? Nou, het onthullen van het document aan een derde, die anoniem moet blijven, zou de eer van een zeer hooggeplaatste persoon in het geding brengen; en dit feit geeft de houder van het document overwicht over het illustere personage van wie op die manier de eer en de rust in gevaar komen.'

'Maar dat overwicht,' wierp ik tegen, 'zou afhangen van de vraag of de rover weet dat de verliezer de rover kent? Wie zou durven...'

'De dief,' zei G-, 'is minister D-, die alles durft, zowel wat een man wel als wat hem niet betaamt. De methode van de diefstal was al even ingenieus als brutaal. Het bewuste document – een brief – was door de beroofde persoon ontvangen, terwijl zij alleen in het koninklijk boudoir was. Toen ze hem zat te lezen, werd ze plotseling onderbroken doordat het andere verheven personage binnenkwam, voor wie ze de brief nou juist verborgen had willen houden. Na een haastige en vergeefse poging hem in een la te stoppen was ze wel genoodzaakt hem open en bloot op een tafel te leggen. Maar het adres lag boven, zodat de inhoud, die dus verborgen was, aan de aandacht ontsnapte. Op dit moment komt minister D- binnen. Zijn lynxogen merken onmiddellijk het epistel op, herkennen het handschrift van het adres, zien de verlegenheid van de geadresseerde en peilen haar geheim. Na een paar zakelijke transacties, die hij op zijn gebruikelijke manier haastig doorloopt, haalt hij een brief te voorschijn

die wel wat op de bewuste brief lijkt, opent die, doet alsof hij hem leest en legt hem dan vlak naast de andere. Weer praat hij een kwartier lang over algemene zaken. Als hij ten slotte afscheid neemt, pakt hij meteen de brief op waarop hij geen aanspraak kan maken. De rechtmatige bezitster zag dat wel, maar durfde er natuurlijk niet de aandacht op te vestigen zolang de derde persoon vlak bij haar stond. De minister pakte zijn biezen en liet zijn eigen brief – die van geen belang was – op tafel liggen.'

'Hier heb je dus,' zei Dupin tegen mij, 'precies wat volgens jou vereist is om het overwicht compleet te maken: de dief weet dat de verliezer weet wie de dief is.'

'Ja,' antwoordde de prefect, 'en de macht die op die manier is verkregen wordt al een paar maanden lang in gevaarlijke mate voor politieke doeleinden aangewend. De beroofde is met de dag meer overtuigd van de noodzaak haar brief weer op te eisen. Maar dat kan natuurlijk niet openlijk gebeuren. Uiteindelijk heeft ze in wanhoop de zaak aan mij toevertrouwd.'

'Ze kan,' zei Dupin, temidden van rookspiralen, 'neem ik aan geen wijzere bemiddelaar wensen, of zelfs maar bedenken.'

'U vleit mij,' hernam de prefect, 'maar wellicht houdt ze er inderdaad een dergelijke mening op na.'

'Zoals u opmerkt,' zei ik, 'is het duidelijk dat de brief nog in het bezit van de minister is, omdat het bezit en niet het een of andere gebruik ervan de macht verleent. Met het gebruik verdwijnt de macht.'

'Inderdaad,' zei G-, 'en van die overtuiging ging ik ook uit. Mijn eerste zorg was het huis van de minister grondig te doorzoeken, en mijn grootste verlegenheid kwam voort uit de noodzaak dit te doen zonder dat hij het vooraf wist. Vooral was ik me bewust van het gevaar dat school in de kans dat hij dat zou gaan vermoeden.'

'Maar,' zei ik, 'met dergelijke huiszoekingen bent u toch volkomen bekend? De Parijse politie heeft zulke dingen al zo vaak gedaan.'

'O jazeker, en dat was ook niet de reden waarom ik wanhopig was. Ook de gewoonten van de minister waren gunstig voor mij. Hij is vaak de hele nacht van huis. Bedienden heeft hij niet veel.

Ze slapen op een afstand van de kamer van hun heer en kunnen, omdat het voornamelijk Napolitanen zijn, makkelijk dronken worden gevoerd. Ik heb sleutels, ziet u, waarmee ik elke kamer en elk kabinet in Parijs open kan maken. Al drie maanden lang is er geen nacht voorbijgegaan zonder dat ik persoonlijk in D-'s huis aan het snuffelen ben geweest. Mijn eer is ermee gemoeid en – om een groot geheim te verklappen – de beloning is vorstelijk. Daarom ben ik pas opgehouden met zoeken toen ik er volkomen van overtuigd was dat de dief slimmer was dan ik. Ik verbeeld me dat ik alle hoeken en gaten van het bewuste pand heb doorzocht waarin het papier mogelijk verstopt kan zijn.'

'Maar is het niet mogelijk,' opperde ik, 'dat de minister de brief, al heeft hij hem nog – zoals ongetwijfeld het geval is – ergens anders dan in zijn eigen woning heeft verstopt?'

'Dat is nauwelijks mogelijk,' zei Dupin. 'De tegenwoordige bijzondere toestand aan het hof, en vooral de intriges waarmee D- zoals bekend is te maken heeft, zouden de onmiddellijke beschikbaarheid van het document – de mogelijkheid het onmiddellijk te voorschijn te halen – vrijwel even belangrijk maken als het bezit ervan.'

'De mogelijkheid het onmiddellijk te voorschijn te halen?' vroeg ik.

'Dat wil zeggen, het te vernietigen,' zei Dupin.

'Inderdaad,' gaf ik toe. 'Het papier is dus kennelijk in zijn woning. Dat het op de persoon van de minister gevonden zou kunnen worden, mogen we buiten beschouwing laten.'

'Volkomen,' zei de prefect. 'Hij is al twee keer opgewacht, zogenaamd door struikrovers, en onder mijn eigen toezicht grondig gefouilleerd.'

'U had u die moeite kunnen besparen,' zei Dupin. 'D- is, geloof ik, niet helemaal gek en heeft dus die overrompelingen heus wel zien aankomen.'

'Niet helemáál gek,' zei G-, 'maar wel is hij dichter, wat ik beschouw als maar één graadje minder dan gek.'

'Inderdaad,' zei Dupin peinzend, na een lange bedachtzame trek aan zijn pijp, 'al heb ik me zelf ook weleens aan gerijmel schuldig gemaakt.'

'Zou u,' zei ik, 'eens over de details van uw onderzoek kunnen vertellen?'

'Ja. We namen er de tijd voor en we zochten overal. Ik heb in zulke dingen een langdurige ervaring. Ik nam het hele gebouw door, kamer voor kamer; voor elk vertrek een week lang elke nacht. Eerst onderzochten we het meubilair van elk appartement. We openden elke mogelijke la, en ik veronderstel dat voor een behoorlijk getrainde politieagent iets als een geheime la niet bestaat. Alleen een uilskuiken laat een "geheime" la bij zo'n speurtocht aan zijn aandacht ontsnappen. Dat is zóiets gewoons. Er is in elk kabinet een hoeveelheid volume – ruimte – die verantwoord moet worden. Vervolgens hebben we nauwkeurige duimstokken. Geen honderdste millimeter zou ons kunnen ontgaan. Na de kabinetten namen we de stoelen onder handen. De kussens doorstaken we met de dunne lange naalden die u me hebt zien gebruiken. Van de tafels namen we de bladen af.'

'Waarom?'

'Soms wordt het tafelblad of een dergelijk gedeelte van een meubel verwijderd door iemand die iets te verbergen heeft; dan wordt de poot uitgehold, het voorwerp in de holte gestopt en het blad er weer op gelegd. De onder- en bovenkanten van bedstijlen worden op dezelfde manier gebruikt.'

'Maar kon er niet door bekloppen worden vastgesteld of er holtes waren?' vroeg ik.

'Zeker niet als er om het te verbergen voorwerp genoeg watten waren gedaan. Bovendien moesten we in ons geval geruisloos te werk gaan.'

'Maar u kon toch niet alle meubels uit elkaar halen waarin misschien iets op die manier verstopt zou kunnen zijn? Een brief kan heel stijf worden opgerold, zodat hij qua vorm en omvang niet veel van een breinaald verschilt, en in die vorm zou hij bijvoorbeeld in de sport van een stoel verstopt kunnen zijn. U hebt toch niet alle stoelen uit elkaar gehaald?'

'Zeker niet, maar we hebben iets beters gedaan: we hebben de sporten van elke stoel in het hele gebouw – en de verbindingspunten van alle mogelijke meubels – met de sterkste loep onderzocht. Waren er sporen van recente bewerkingen geweest, dan

zouden we die onmiddellijk hebben ontdekt. Een enkel korreltje zaagsel bijvoorbeeld zou zo duidelijk zichtbaar zijn geweest als een appel. Elke afwijking in de lijm, elk ongewoon hiaat in de voegen zou voldoende zijn geweest om tot ontdekking te leiden.'

'U zult wel naar de spiegels hebben gekeken, tussen het karton en de glasplaat, en naar de bedden en beddenlakens, evenals naar de gordijnen en karpetten.'

'Natuurlijk, en toen we op die manier elk meubelstuk absoluut hadden afgewerkt, begonnen we aan het huis zelf. We verdeelden het hele oppervlak in afdelingen, die we nummerden, zodat we er geen enkele zouden overslaan. Daarna namen we zorgvuldig elke vierkante duim van het pand onder handen, inclusief de twee belendende percelen, met de loep, als tevoren.'

'De twee belendende percelen!' riep ik. 'Daar zult u heel wat moeite mee hebben gehad.'

'Inderdaad, maar de beloning die wordt uitgeloofd is enorm.'

'Hebt u het terrein om de huizen heen ook zo onderzocht?'

'Alle terreinen zijn met klinkers bestraat. Ze bezorgden ons betrekkelijk weinig moeite. We bestudeerden het mos tussen de stenen en merkten dat daar niets aan mankeerde.'

'U hebt natuurlijk in D-'s papieren gekeken en in de boeken in zijn bibliotheek?'

'Zeker. We hebben elk pak en pakje opengemaakt; we deden niet alleen elk boek open, maar sloegen ook alle bladen van elk boek om en waren niet tevreden met schudden, zoals sommige van onze politiemannen doen. We hebben ook de dikte van elke boekband gemeten, zo nauwkeurig als maar mogelijk is, en pasten op allemaal het meest nauwgezette onderzoek met het vergrootglas toe. Zou er nog kortgeleden aan de banden geknoeid zijn, dan had dat onmogelijk aan de aandacht kunnen ontsnappen. Vijf of zes boekdelen die net van de binder waren gekomen, hebben we zorgvuldig met de naalden in de lengte doorgeprikt.'

'Hebt u de vloeren onder de karpetten nagezocht?'

'Vanzelfsprekend. We hebben alle karpetten opgenomen en de planken met de loep bekeken.'

'En het behang?'

'Ja.'

'Hebt u in de kelders rondgeneusd?'

'Ja.'

'Dan,' zei ik, 'hebt u zich vergist en is de brief níét in het pand, zoals u dacht.'

'Ik vrees dat u gelijk hebt,' zei de prefect. 'En wat zou u me nu aanraden, Dupin?'

'Nog eens grondig opnieuw beginnen.'

'Dat is nergens voor nodig,' antwoordde G-. 'Zo zeker als ik weet dat ik ademhaal, zo zeker weet ik ook dat de brief niet in dat huis is.'

'Ik kan u geen betere raad geven,' zei Dupin. 'U hebt toch wel een nauwkeurige beschrijving van de brief?'

'O ja!' En op dat moment haalde de prefect een notitieboekje te voorschijn, waaruit hij een uitvoerige omschrijving voorlas van de inhoud, en vooral van het uiterlijk van het vermiste document. Niet lang nadat hij die zorgvuldige lectuur had beëindigd, nam hij afscheid, dieper in de put dan ik de goede man ooit tevoren had gezien.

Ongeveer een maand daarna kwam hij weer op bezoek en trof ons vrijwel op dezelfde manier aan als de vorige keer. Hij pakte een pijp en een stoel en begon een gewoon gesprek. Ten slotte zei ik: 'Zeg, G-, hoe staat het met die gestolen brief? U hebt zeker voor uzelf uitgemaakt dat u de minister onmogelijk te slim af kunt zijn?'

'De duivel mag hem halen, zeg ik... Ja, ik heb toch maar een tweede huiszoeking ingesteld, zoals Dupin aanraadde, maar het was allemaal verspilde moeite, zoals ik wel wist.'

'Hoe groot was de uitgeloofde beloning ook alweer?' vroeg Dupin.

'Een heleboel, een héél royale beloning; ik zeg liever niet hoeveel precies, maar één ding wil ik wel zeggen: dat ik er persoonlijk een cheque van vijftigduizend franc voor over heb als iemand mij die brief bezorgt. De zaak is dat hij van dag tot dag belangrijker wordt, en de beloning is onlangs verdubbeld. Maar al was die verdriedubbeld, dan zou ik nog niet meer kunnen doen dan ik gedaan heb.'

'Nou ja,' zei Dupin met een uithaal, tussen twee trekjes aan

zijn meerschuimen pijp door. 'Ik geloof, heus, G- dat u in dit geval nog niet... uw uiterste best hebt gedaan. U zou... nog wel wat meer kunnen doen, denk ik, hè?'

'Hoe dan? Op welke manier?'

'Tja... (*puf, puf*) Je had (*puf, puf*) raad kunnen inwinnen, nietwaar? (*Puf, puf, puf.*) Hebt u weleens dat verhaal gehoord dat ze over Abernethy vertellen?'

'Nee, Abernethy kan me gestolen worden!'

'Zeker! Wat mij betreft graag. Maar op een keer kwam de een of andere rijke vrek op het idee die Abernethy voor medisch advies te polsen. Daarom begon hij in privégezelschap een gewoon gesprek met hem en maakte toen bij de dokter een toespeling op zijn geval, alsof het om een denkbeeldige persoon ging. "Gesteld," zei de vrek, "dat zijn symptomen zo en zo zijn, wat zou ú hem dan voorschrijven, dokter?" "Voorschrijven?" zei Abernethy. "Een dokter raadplegen, natuurlijk!"'

'Maar,' zei de prefect, een beetje van zijn stuk gebracht, 'ik ben volkomen bereid iemand te raadplegen en ervoor te betalen. Ik zou écht vijftigduizend franc geven aan degene die me in dit geval zou helpen.'

'In dat geval,' antwoordde Dupin, een la openschuivend, waaruit hij een chequeboekje te voorschijn haalde, 'kunt u wel een cheque voor dat bedrag invullen. Als u die hebt getekend, zal ik u de brief overhandigen.'

Ik was stomverbaasd. De prefect leek als door de bliksem getroffen. Een poosje bleef hij, sprakeloos en roerloos, met open mond en ogen die uit hun kassen schenen te puilen ongelovig naar mijn vriend zitten kijken. Toen leek hij zich enigszins te herstellen. Hij pakte een pen en vulde, na een paar pauzes waarin hij uitdrukkingsloos voor zich uit staarde, een cheque van vijftigduizend franc in, die hij ondertekende en over tafel aan Dupin overhandigde. Deze bestudeerde de cheque nauwkeurig en stopte hem in zijn portefeuille; daarna maakte hij met een sleutel een bureaula open en haalde daar een brief uit, die hij aan de prefect gaf. Deze pakte hem dolblij aan, vouwde hem met trillende handen open, wierp een vluchtige blik op de inhoud en holde toen zonder verdere plichtplegingen struikelend en strompelend de

kamer en het huis uit, zonder dat hij nog een woord had gezegd vanaf het moment dat Dupin hem had verzocht de cheque in te vullen. Toen hij weg was, begon mijn vriend mij een en ander uit te leggen.

'De Parijse politie,' zei hij, 'is op zijn manier bijzonder bekwaam. Die lui zijn volhardend, scherpzinnig, slim en zeer bedreven in de kennis die hun plichten van ze lijken te vergen. Dus toen G- ons uiteenzette hoe hij het hele pand van huize D- had doorsnuffeld, vertrouwde ik er volkomen op dat hij een bevredigende huiszoeking had verricht, voor zover zijn inspanning reikte.'

'Voor zover zijn inspanning reikte?' vroeg ik.

'Ja,' zei Dupin. 'De toegepaste maatregelen waren niet alleen de beste in hun soort, maar werden ook tot in de perfectie uitgevoerd. Was de brief binnen het gebied van hun onderzoek verborgen geweest, dan zouden die kerels hem ongetwijfeld hebben gevonden.'

Ik lachte maar wat, maar hij leek alles wat hij zei serieus te menen.

'De maatregelen waren dus,' vervolgde hij, 'in hun soort goed en goed uitgevoerd. Hun tekort zat 'm in het feit dat ze niet op de situatie en op de man van toepassing waren. De prefect heeft een bepaald stel hoogst ingenieuze hulpmiddelen, een soort procrustesbed, waaraan hij zijn plannen aanpast. Maar hij vergist zich telkens door te diep of te ondiep te zijn voor het geval in kwestie, en menige schooljongen redeneert beter dan hij. Ik heb er een gekend van een jaar of acht, wiens succes bij het spel "Even of oneven" algemene bewondering afdwong. Dat is een heel eenvoudig spelletje, dat met knikkers wordt gespeeld. De een houdt in zijn gesloten hand een paar knikkers en vraagt de ander of dat aantal even of oneven is. Als hij goed raadt, wint de rader er één; als hij het mis heeft, verliest hij er één. De jongen die ik bedoel, won alle knikkers van de hele school. Natuurlijk had hij een principe bij het raden, en wel het zuivere waarnemen en afmeten van de slimheid van zijn tegenstanders. Zijn tegenstander is bijvoorbeeld een enorme sufferd; hij houdt zijn hand op en vraagt: "Even of oneven?" De ander raadt "oneven" en verliest, maar de tweede keer wint hij, want dan zegt hij bij zichzelf: die slome had ze de eerste keer even, en zijn voorraad slimheid is net voldoende om hem de tweede keer oneven te laten nemen; daarom raad ik oneven. Hij raadt "oneven" en wint. Bij een sufferd die een graadje intelligenter is, zou hij als volgt hebben geredeneerd: die vent merkt dat ik de eerste keer "oneven" heb geraden en zal de tweede keer bij zijn eerste impuls een simpele variatie van even naar oneven maken, zoals de eerste sufferd; maar bij nader inzien komt hij op het idee dat dit een te simpele variatie is en besluit het evenals de eerste keer op even te houden. Daarom raad ik "even". Hij raadt "even" en wint. Wat is nu, als je het goed bekijkt, de redenering van die schooljongen, die zijn kameraden een bofferd noemden?'

'Alleen maar,' zei ik, 'een identificatie van het intellect van de redeneerder met dat van de tegenstander.'

'Juist,' zei Dupin, 'en toen ik de jongen vroeg met welke middelen hij de *grondige* identificatie waaruit zijn succes bestond heeft bewerkstelligd, kreeg ik het volgende antwoord: "Als ik probeer erachter te komen hoe slim of hoe dom, of hoe goed of slecht iemand is, of wat hij op dat moment denkt, zet ik zo goed mogelijk net zo'n gezicht op als hij en wacht dan af welke gedachten of gevoelens in mijn hoofd of hart opkomen, die dan met die uitdrukking van het gezicht overeenstemmen." Dit antwoord van de schooljongen ligt ten grondslag aan alle zogenaamde diepte die aan Rochefoucauld, aan La Bougive, aan Macchiavelli en aan Campanella is toegeschreven.'

'En de identificatie,' zei ik, 'van het intellect van de redeneerder met dat van zijn opponent hangt, als ik het goed begrijp, af van de juistheid waarmee het intellect van de tegenstander is gemeten.'

'Wat betreft zijn praktische waarde hangt het daarvan af,' antwoordde Dupin, 'en de prefect en zijn mensen falen zo vaak in de eerste plaats door gebrek aan identificatie en ten tweede door onjuist afmeten, of liever door niet-afmeten van het intellect waarmee ze te maken hebben. Ze nemen alleen hun eigen ideeën van vindingrijkheid in aanmerking, en als ze op zoek zijn naar iets wat verstopt is, besteden ze alleen aandacht aan de manieren

waarop ze het zelf zouden verstoppen. Ze hebben in zoverre gelijk dat hun eigen vindingrijkheid een getrouwe weergave is van die van de massa, maar als de slimheid van de individuele misdadiger anders van aard is dan die van henzelf, brengt de misdadiger ze natuurlijk van hun stuk. Dit gebeurt altijd als de slimheid groter is dan de hunne, en heel vaak als die onder de maat blijft. Ze hebben geen variatie in het principe van hun onderzoekingen; op z'n best, wanneer ze door een heel onverwachte gebeurtenis – door een bijzonder hoge beloning – worden opgezweept, breiden ze hun oude praktijkmethoden uit of drijven ze ze op, zonder hun principes te veranderen. Wat is er bijvoorbeeld in dit geval van D- gedaan om hun actieprincipe te wijzigen? Wat is al dat geboor en geprobeer en gesondeer en dat nauwkeurige onderzoek met de loep, dat onderverdelen van het oppervlak van het gebouw in geregistreerde vierkante duimen – wat is dat anders dan een overdrijving van de toepassing van dat ene principe of stel principes van onderzoek, gebaseerd op dat ene stel ideeën over menselijke vindingrijkheid waaraan de prefect in de langdurige sleur van zijn plicht gewend is geraakt? Merk je niet dat hij het als een vaststaand feit heeft aangenomen dat iederéén die een brief wil verbergen daarvoor gewoon niet altijd een boorgat in een stoelpoot gebruikt, maar toch wel het een of andere verborgen hoekje of gaatje dat door dezelfde gedachtegang wordt ingegeven die iemand ertoe zou brengen een brief in een boorgat in een stoelpoot te verstoppen? En merk je niet ook op dat zulke gezochte hoekjes alleen voor gewone gelegenheden geschikt zijn en ook alleen door gewone intellecten zouden worden toegepast? Want in alle gevallen waarin iets wordt verdonkeremaand, is in allereerste instantie te verwachten dat het voorwerp ook weggestopt wordt, op die gezochte manier, en dat verwacht men dan ook. En zo hangt de ontdekking helemaal niet van de scherpzinnigheid, maar puur van de zorgvuldigheid, het geduld en de vastberadenheid van de zoekers af; en als het een zaak van gewicht is of – wat bij de politie op hetzelfde neerkomt – als er een hoge beloning wordt uitgeloofd, hebben de eerder genoemde hoedanigheden nooit gefaald. Nu zul je begrijpen wat ik bedoel als ik zeg dat de prefect, als de gestolen

brief ergens binnen de grenzen van zijn onderzoek verborgen was geweest – met andere woorden: als het principe van het verbergen binnen de principes van de prefect had gelegen –, zonder enige twijfel de brief ontdekt zou hebben. Toch is hij volkomen om de tuin geleid, en uiteindelijk is de bron van zijn nederlaag de veronderstelling dat de minister gek is, omdat hij roem als dichter heeft geoogst. Alle gekken zijn dichters; dat voelt de prefect; en hij maakt zich alleen schuldig aan een *non distributio medii* – niet-in-acht-nemen van het juiste midden – als hij daaruit afleidt dat alle dichters gek zijn.'

'Maar is deze minister echt de dichter?' vroeg ik. 'Er zijn twee broers, dat weet ik, en ze hebben allebei naam gemaakt in de letteren. De minister heeft, geloof ik, geleerd over differentiaalrekening geschreven. Hij is wiskundige, en geen dichter.'

'Je vergist je. Ik ken hem goed; hij is alle twee. Omdat hij dichter en wiskundige is, kun je een goede redenering van hem verwachten. Als hij alleen wiskundige was, zou hij helemaal niet geredeneerd hebben, en dus aan de genade van de prefect overgeleverd zijn geweest.'

'Je verbaast me,' zei ik, 'met die uitspraken die door de stem van de wereld zijn tegengesproken. Je wilt toch niet het weldoordachte idee van eeuwen veronachtzamen? De wiskundige redeneerkunst is lange tijd als de redeneerkunst par excellence beschouwd.'

'"Het staat wel vast,"' antwoordde Dupin met een citaat van Chamfort, '"dat elk openbaar erkend denkbeeld, elke algemeen aangenomen conventie een dwaasheid is, want ze zijn naar de zin van het grootste aantal." De wiskundigen, dat kan ik je wel verzekeren, hebben hun best gedaan om die gangbare vergissing waarop je zinspeelt te verbreiden, maar toch blijft die een vergissing, al wordt ze als waarheid verkondigd. Met een handigheid een betere zaak waardig hebben ze bijvoorbeeld de term "analyse" op de algebra van toepassing verklaard. De Fransen zijn de aanstichters van deze misleiding, maar wil een term enige betekenis hebben – als woorden enige waarde aan toepasselijkheid kunnen ontlenen –, dan drukt "analyse" ongeveer net zozeer "algebra" uit als in het Latijn *ambitus* met "ambitie" overeenkomt,

religio met "religie" of *homines honesti* met een groep "mannen van eer"'.

'Je ligt, zie ik, overhoop met een paar Parijse algebraïci,' zei ik. 'Maar ga door.'

'Ik bestrijd de geldigheid, en dus de waarde van elke redenering die in welke andere vorm dan ook dan de abstract logische is opgebouwd. Ik bestrijd in het bijzonder de rede die door wiskundige studie wordt ontwikkeld. Wiskunde is de wetenschap van vorm en hoeveelheid; wiskundige redeneertrant is enkel logica, toegepast op waarneming van vorm en hoeveelheid. De grote vergissing ligt in de veronderstelling dat zelfs de waarheden van wat zuivere algebra wordt genoemd abstracte of algemene waarheden zijn. En die vergissing is zo ongehoord dat ik versteld sta van de algemeenheid waarmee ze is ontvangen. Wiskundige axioma's zijn geen axioma's van de waarheid in het algemeen. Wat waar is bij *verhoudingen* – van vorm en hoeveelheid – is bijvoorbeeld vaak een grove fout als het op de moraal wordt toegepast. In de geesteswetenschappen is het meestal ónwaar dat de samengevoegde delen gelijk zijn aan het geheel. Ook in de scheikunde schiet dat axioma tekort. Bij de beschouwing van motieven faalt het, want twee motieven, elk van een gegeven waarde, hebben als ze verenigd worden niet noodzakelijk een waarde die de som is van hun afzonderlijke waarden. Er zijn talloze andere wiskundige waarheden die alleen binnen de grenzen van de *verhoudingen* waarheden zijn. Maar uit gewoonte redeneert de wiskundige vanuit zijn *eindige waarheden* alsof ze absoluut algemeen van toepassing zijn, zoals men ook inderdaad denkt. Bryant noemt een analoge bron van vergissingen als hij in zijn zeer geleerde *Mythologie* schrijft: "Hoewel de heidense fabels niet geloofd worden, vergeten we dat toch telkens en trekken er conclusies uit alsof het bestaande realiteiten waren." Maar bij de algebraïci, die zelf heidenen zijn, worden de "heidense fabels" wél geloofd, en de gevolgtrekkingen worden gemaakt, niet zozeer vanwege gebrek aan geheugen als wel vanwege slijtage van het verstand. Kortom, ik heb nog nooit de zuivere mathematicus ontmoet die buiten zijn vierkantsvergelijkingen te vertrouwen was, of een die niet stiekem als een aangenomen dogma aanvaardde dat $x^2 + px$ absoluut en onvoorwaardelijk gelijk was aan q. Zeg alsjeblieft eens tegen een van die heren bij wijze van proef dat je gelooft dat er omstandigheden kunnen voorkomen waarbij $x^2 + px$ níét gelijk is aan q, en als je hem duidelijk hebt gemaakt wat je bedoelt, ga hem dan zo gauw als je kunt uit de weg, want hij zal ongetwijfeld proberen je te vloeren.

Ik bedoel,' vervolgde Dupin, terwijl ik om zijn laatste opmerking alleen maar kon lachen, 'dat de prefect, als de minister alleen maar wiskundige was geweest, mij geen cheque had hoeven te geven. Maar ik wist dat hij zowel wiskundige als dichter was, en mijn maatregelen waren aan zijn bekwaamheden aangepast, in verband met de omstandigheden waaronder hij leefde. Ik kende hem ook als hoveling en als een vermetel intrigant. Zo iemand, overwoog ik, zou nooit onkundig kunnen zijn van de manier van doen van de politie. Hij moet wel voorzien hebben – en de feiten hebben uitgewezen dat hij inderdaad niet verzuimd heeft het te voorzien – dat hij op straat overvallen zou worden. Hij moest, overwoog ik, de geheime huiszoekingen hebben voorzien. Dat hij 's nachts herhaaldelijk van huis was – wat de prefect toejuichte, omdat het vast en zeker tot zijn succes zou bijdragen –, beschouwde ik enkel als een list om de politie de kans te geven voor een grondige huiszoeking en die dus des te eerder tot de overtuiging te brengen waartoe G- inderdaad ten slotte kwam: de overtuiging dat de brief zich niet in het pand bevond. Ik besefte ook dat de hele gedachtegang die ik voor jou zojuist met enige moeite heb uiteengezet, over het onveranderlijke principe volgens hetwelk de politie bij het zoeken naar verstopte voorwerpen te werk gaat – dat die hele gedachtegang noodzakelijk door het brein van de minister moest gaan. Dat zou hem ertoe dwingen alle gewone schuilhoekjes te vermijden. Híj kon niet, overwoog ik, zo zwak zijn niet in te zien dat de meest ingewikkelde en diepst verborgen verstopplaats van zijn huis voor de ogen, de proeven, de fijne boortjes en de vergrootglazen van de prefect even open zou liggen als de gewoonste kast. Ik begreep dus dat hij heel vanzelfsprekend tot *eenvoud* zou worden gedreven, als hij die niet al uit vrije keuze zou hebben toegepast. Je kunt je misschien herinneren hoe wanhopig de prefect lachte

toen ik bij ons eerste gesprek opperde dat dit mysterie hem juist door zijn uiterste vanzelfsprekendheid zo in de war bracht.'

'Ja,' zei ik. 'Ik herinner me hoe vrolijk hij was. Ik dacht echt dat hij zich een stuip lachte.'

'De materiële wereld,' vervolgde Dupin, 'is vol zeer strenge analogieën met de immateriële, en zo is er een zweem van waarheid gegeven aan het retorische dogma dat beeldspraak en vergelijking een stelling kracht kunnen bijzetten, en ook een beschrijving verfraaien. Het principe van de traagheid schijnt bijvoorbeeld in de fysica en metafysica identiek te zijn. Zoals in de natuur een groot lichaam moeilijker in beweging komt dan een klein, en zijn arbeidsvermogen van beweging evenredig is met die moeilijkheid, zo geldt in de wereld van de geest dat intellecten met grotere capaciteit, terwijl ze krachtiger, standvastiger en gewichtiger in hun bewegingen zijn dan die van lagere graad, toch minder makkelijk in beweging komen en hun eerste stappen veel aarzelender doen. En verder: heb je weleens opgemerkt welke uithangborden boven de winkeldeuren het meest de aandacht trekken?'

'Daar heb ik nooit aan gedacht,' zei ik.

'Er bestaat een raadspelletje,' hernam hij, 'dat op een landkaart wordt gespeeld. De ene speler draagt de andere op een bepaald woord te zoeken: de naam van een stad, rivier, staat of rijk. Kortom, een willekeurig woord op het bonte, warrige oppervlak van de kaart. Een nieuweling in het spel probeert meestal zijn tegenstanders in de war te brengen door hun de kleinst geschreven namen op te geven, maar de gevorderde kiest woorden uit die in grote letters van het ene eind van de kaart naar het andere lopen. Evenals de uithangborden en plakkaten met heel grote letters op straat, ontsnappen die aan de aandacht doordat ze heel erg opvallen, en hier is het over het hoofd zien in fysieke zin precies analoog met het geestelijke gebrek aan waarnemingsvermogen waardoor het intellect overwegingen die al te zeer voor de hand liggen en te zeer vanzelf spreken, onopgemerkt voorbij laat gaan. Maar dat schijnt ietwat boven of onder het begrip van de prefect te liggen. Hij had het geen moment voor mogelijk gehouden dat de minister de brief pal onder de neus van Jan en alleman had gelegd, als beste manier om te voorkomen dat iemand hem zou opmerken.

Maar hoe meer ik nadacht over de vermetele, voortvarende en scherpzinnige vindingrijkheid van D-, over het feit dat het document altijd *bij de hand* moest zijn geweest als hij het doeltreffend wilde gebruiken, en over het beslissende getuigenis van de prefect dat het niet binnen de grenzen van diens gewone onderzoek te vinden was, des te beter besefte ik dat de minister om die brief te verbergen zijn toevlucht had genomen tot het begrijpelijke, wijze middel hem helemaal niet te verstoppen.

Vervuld van dergelijke ideeën voorzag ik me van een groene bril en ging op een mooie morgen zomaar toevallig bij de minister op bezoek. Ik trof D- thuis aan, gapend, luierend en beuzelend als gewoonlijk, en zich zogenaamd heel erg vervelend. Hij is misschien de meest echt energieke man die er op het ogenblik maar bestaat, maar dat is alleen als niemand hem ziet.

Om me bij hem aan te sluiten, klaagde ik over mijn zwakke ogen en over de noodzaak van een bril, terwijl ik ondertussen met dat smoesje voorzichtig en zorgvuldig het vertrek rondkeek, maar tegelijk schijnbaar al mijn aandacht bij de woorden van mijn gastheer had.

Ik lette vooral op een grote schrijftafel waar hij aan zat en waarop diverse brieven en andere papieren, een paar muziekinstrumenten en wat boeken door elkaar lagen. Maar hier ontdekte ik ondanks langdurig en weloverwogen onderzoek niets dat me bijzonder verdacht voorkwam.

Ten slotte viel mijn blik toen ik de hele kamer rondkeek op een prullerig opengewerkt kaartenrekje, dat met een vuilblauw bandje aan een koperen knopje midden onder de schoorsteenmantel hing. In dit rekje, dat drie of vier vakjes had, lagen vijf of zes visitekaartjes en één brief. Deze was erg vuil en gekreukeld. Hij was bijna middendoor gescheurd, alsof iemand eerst van plan was geweest hem als iets waardeloos te verscheuren en zich vervolgens toch maar had bedacht. Er zat een groot zwart zegel op met een heel opvallende letter D, en hij was met een fijne vrouwenhand aan minister D- zelf geadresseerd. Hij was achteloos en zelfs ogenschijnlijk vol verachting in een van de bovenvakjes van het rek gegooid.

Zodra ik die brief vluchtig had gezien, concludeerde ik dat dit

het epistel was dat ik zocht. Weliswaar verschilde het zo te zien radicaal van dat waarvan de prefect ons zo'n nauwkeurige beschrijving had gegeven. Hier was het zegel groot en zwart, met de letter D erop; daar was het klein en rood, met het hertogelijke wapen van de familie S-. Hier was het adres, aan de minister, klein en in vrouwelijk handschrift geschreven; daar was het opschrift, aan een bepaald koninklijk personage, fors en gedecideerd. Alleen het formaat vormde een punt van overeenkomst. Maar gezien het radicale van die verschillen, dat overdreven aandeed – het stof, het vuile, gescheurde papier, zo weinig in overeenstemming met de werkelijke systematische manier van doen van D-, en zo duidelijk erop gericht de beschouwer te misleiden tot de gedachte dat het document waardeloos was – dat alles, gevoegd bij de opdringerige plaatsing van het document – goed te zien voor iedere bezoeker, en dus volkomen in overeenstemming met de conclusie waartoe ik al eerder was gekomen – al die dingen, zeg ik, bevestigden sterk de verdenking bij iemand die gekomen was met de bedoeling te verdenken.

Ik rekte mijn bezoek zo lang mogelijk, en terwijl ik met de minister een zeer geanimeerd gesprek voerde over een onderwerp waarvan ik wist dat het hem altijd had geïnteresseerd en geprikkeld, bleef mijn aandacht in werkelijkheid op de brief gericht. Bij dit onderzoek legde ik in mijn geheugen het uiterlijk ervan en de ligging in het rek vast, en ik ontdekte ten slotte ook iets wat het laatste restje twijfel dat ik nog voelde helemaal deed verdwijnen. Toen ik de vouwen van het papier nauwkeurig bestudeerde, merkte ik dat ze meer beschadigd waren dan noodzakelijk was. Ze vertoonden het geknikte uiterlijk van stijf papier dat eerst een keer gevouwen en met een vouwbeen aangedrukt is en daarna de andere kant op is gevouwen langs dezelfde lijnen. Die ontdekking was voldoende. Het was duidelijk dat de brief, als een handschoen binnenstebuiten gekeerd, opnieuw geadresseerd en weer verzegeld was. Ik zei de minister goedendag en verdween meteen, en liet daarbij mijn gouden snuifdoos achter op de tafel.

De volgende morgen kwam ik terug om de snuifdoos op te halen, en we zetten met veel animo het gesprek van de vorige dag voort. Maar opeens klonk er vlak onder het raam van de minister

een harde knal, gevolgd door angstig gegil en geschreeuw van de mensen op straat. D- rende naar een van de ramen, deed het open en keek naar buiten. Intussen liep ik naar het kaartenrekje, pakte de brief, stopte hem in mijn zak en verving hem door een exemplaar dat er hetzelfde uitzag (voor zover het de buitenkant betrof) dat ik thuis zorgvuldig had voorbereid. De letter D had ik heel gemakkelijk door middel van een zegel van brood nagebootst.

De verstoring van de rust op straat was door het gekke gedrag van een man met een musket teweeggebracht. Hij had dit op een groep vrouwen en kinderen afgevuurd. Maar het bleek ongeladen te zijn en de kerel, waanzinnig of dronken, werd met rust gelaten. Toen hij weg was, kwam D- van het raam vandaan, waarheen ik hem onmiddellijk gevolgd was nadat ik mijn doel had bereikt. Kort daarna stapte ik op. De zogenaamde gek was iemand die ik betaald had.'

'Maar met welk plan,' vroeg ik, 'heb je de brief vervangen door een exemplaar dat er hetzelfde uitzag? Had je hem niet beter bij je eerste bezoek openlijk kunnen pakken, en dan verdwijnen?'

'D-,' antwoordde Dupin, 'is een nietsontziend man en een durfal. Bovendien heeft hij bedienden in huis die zijn belangen zijn toegedaan. Had ik in het wilde weg gedaan wat jij voorstelt, dan zou ik het gezelschap van de minister misschien niet levend hebben verlaten. De goede Parijzenaars zouden waarschijnlijk nooit meer iets van me gehoord hebben. Maar afgezien daarvan had ik er nog een bedoeling mee. Je kent mijn politieke overtuigingen. In dit geval treed ik op als volgeling van de dame in kwestie. Achttien maanden lang heeft de minister haar in zijn macht gehad. Nu heeft zij hem in de hare, want omdat hij niet weet dat de brief niet in zijn bezit is, gaat hij natuurlijk met zijn afpersingen door alsof dat wel het geval was. Zo stevent hij onvermijdelijk recht op zijn politieke ondergang af. Zijn val zal dan ook niet alleen penibel, maar ook snel zijn. Alles goed en wel om over *facilis descensus Averni*[1] te praten, maar bij alle soorten van

1. Het is gemakkelijk in het Averni-meer te vallen (een meer waaruit giftige dampen opstijgen, dus gevaarlijk voor vogels die erover vliegen).

klimmen, evenals Catalini zei over zingen, is het makkelijker omhoog dan omlaag te gaan. In dit geval heb ik geen sympathie voor – althans geen medelijden met – de man die daalt. Hij is zo'n *monstrum horrendum*, zo'n vreselijk monster; hij is geniaal, maar heeft geen principes. Maar ik beken dat ik heel graag zou willen weten wat er door hem heen gaat als hij, uitgedaagd door de vrouw die de prefect "een zeker personage" noemt, niets anders meer zal kunnen doen dan de brief openmaken die ik voor hem in het kaartenrekje heb achtergelaten.'

'Wat? Heb je er iets bijzonders in gezet?'

'Och, het leek me niet helemaal goed om hem vanbinnen onbeschreven te laten; dat zou beledigend geweest zijn. Toen D- een keer in Wenen was, heeft hij mij een hak gezet, en ik heb hem goedmoedig gezegd dat ik dat niet zou vergeten. Dus aangezien ik wist dat hij wel nieuwsgierig zou zijn naar de identiteit van degene die hem te slim af was geweest, leek het me jammer om hem geen aanwijzing te geven. Hij kent mijn handschrift, en ik heb alleen maar midden op het blanco blaadje de woorden geschreven:

> Al is een lot, zo funest,
> Atreus niet waardig, dan toch wel Thyestes.

Ze zijn te vinden in Crébillons *Atreus*.'